

HOLLANDS MIDDEN

Voor advies of melding: 088-3083636

Andere cultuur, andere aanpak?

ADVIES- EN MELDPUNT
HUISELIJK GEWELD EN
KINDERMISHANDELING

Geweld in afhankelijkheidsrelaties
en de hulpverlening
in allochtone gezinnen

Inleiding

Herkent u deze uitspraken?

'Slaan is normaal in veel allochtone gezinnen. Daar is niets aan te veranderen.'

'Allochtonen zijn slecht in staat een hulpvraag te formuleren, ze praten indirect, vaag en mistig.'

'Het is moeilijk een afspraak te maken met allochtonen; ze zeggen 'ja' in de spreekkamer, terwijl later blijkt dat ze 'nee' doen.'

Een allochtoon is niet hetzelfde als een autochtoon, maar toch zijn de verschillen niet zo groot. In deze folder wordt ingegaan op geweld in afhankelijkheidsrelaties en de hulpverlening aan allochtone cliënten. De folder biedt een overzicht van culturele aspecten en stressfactoren die een rol kunnen spelen en reikt handvatten aan om huiselijk geweld en kindermishandeling bespreekbaar te maken.

Enkele cijfers

Uit onderzoek blijkt dat ruim 40% van de Nederlandse mannen en vrouwen ooit in hun leven te maken heeft gehad met huiselijk geweld. Bij meer dan 10% heeft dat tot lichamelijk letsel geleid. Een kwart heeft over een langere periode wekelijks of dagelijks huiselijk geweld ervaren. De daders zijn meestal mannen (ongeveer 80%). In Nederland zijn jaarlijks 118.000 kinderen slachtoffer en/of getuige van geweld dat zich in huiselijke kring afspeelt. Dat is ruim 3% van alle kinderen.

Allochtonen zijn vaker slachtoffer van huiselijk geweld dan autochtonen. Uit cijfers landelijk politieonderzoek blijkt dat ongeveer 25 procent van alle slachtoffers die melding maakte bij de politie van allochtone afkomst is, voor het merendeel uit niet-Europese landen. Vrouwen en meisjes in asielzoekerscentra zijn regelmatig slachtoffer van geweld door familieleden of medebewoners. Vooral incidenten van pesterijen en opdringerig seksueel gedrag worden hierbij gemeld.

Signalen

Meestal geven slachtoffers of plegers niet direct aan dat er sprake is van huiselijk geweld. Vaker worden (indirecte) signalen afgegeven. Zowel allochtone als autochtone slachtoffers van huiselijk geweld kunnen last

krijgen van psychosomatische klachten, angsten, depressies, slaapproblemen, posttraumatische stressklachten en problemen in de relatie. Kinderen kunnen leer-, gedrags- en ontwikkelingsproblemen krijgen. En niet te vergeten het lichamelijk letsel dat slachtoffers kunnen oplopen.

Veel hulpverleners vinden het moeilijk om geweld bespreekbaar te maken. Als de cliënt een allochtoon is, lijkt de drempel extra hoog te zijn.

Zijn allochtone cliënten anders dan autochtone cliënten?

Nee, want:

- Iedere cliënt, allochtoon of autochtoon, heeft zijn eigen persoonlijke geschiedenis, is opgevoed in een bepaalde omgeving, religie, socio-economische klasse en politiek systeem. Sommige allochtonen wonen jaren in Nederland, sommigen zijn hier net. Het vóórkomen van geweld en de reactie op geweld is universeel. De genoemde klachten komen zowel bij autochtonen als allochtonen voor.

Ja, want:

- De presentatie van klachten, de beleving en verwerking van geweld kunnen 'gekleurd' worden door culturele factoren. Geweld is niet los te zien van de context waarin het zich voordoet.

Cultuur

Cultuur is continu aan verandering onderhevig, onder andere door de interactie tussen de mens en zijn omgeving. Binnen de hulpverlening kan het verstandig zijn rekening te houden met culturele factoren: het geeft inzicht in het kader waarin cliënten gebeurtenissen plaatsen en dit kan van invloed zijn op de communicatie.

Cultuuraspecten

Bij de begeleiding van allochtone cliënten kunt u denken aan enkele van de hieronder genoemde aspecten. Deze aspecten maken helder welke barrières in de hulpverlening een rol kunnen spelen. De opsomming is geenszins volledig, evenmin is deze geldig voor iedere cliënt uit een bepaalde cultuur.

• Wij-cultuur

Veel allochtonen zijn afkomstig uit een wij-cultuur. Identiteit en gedrag worden in een wij-cultuur sterk beïnvloed door de sociale omgeving. De familieband is zeer belangrijk. Als er geweld in huiselijke kring speelt, doorbreek je die band minder snel dan in een ik-cultuur.

De sociale controle binnen de groep kan groot zijn. In de 'Nederlandse' cultuur (ik-cultuur) wordt nadruk gelegd op het herstellen van de autonomie van het slachtoffer en wordt in gesprekken belang gehecht aan individuele beleving en expressie.

- **Schaamte, schande en familie-eer**

Schaamtegevoelens na geweldservaringen zijn universeel. Bij allochtone cliënten kunnen schaamtegevoelens gerelateerd zijn aan schandegevoelens. In sommige culturen staat het handhaven van de familie-eer centraal. De familie-eer hangt nauw samen met de (seksuele) reputatie van vrouwen en dochters. Loyaliteit naar de gemeenschap is belangrijk. Het risico bestaat dat cliënten, met name vrouwen, verstoten worden door de gemeenschap als de vuile was buiten wordt gehangen. Of erger, zij worden slachtoffer van bloedwraak.

- **Hiërarchische verhoudingen**

Veel allochtonen komen uit een patriarchale cultuur met een seksestereotiepe rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Meisjes worden opgevoed als 'tweede sekse' die slechts te gast zijn in het ouderlijk huis. Jongens krijgen over het algemeen meer vrijheid. Het gebruik van lijfstraffen tijdens de opvoeding en het slaan van vrouwen kan gewoon zijn. Respect voor ouderen en meerderen is belangrijk, zij zullen niet snel tegengesproken worden.

- **Religieuze betekenisgeving**

Voor relatief meer allochtonen dan autochtonen is religie belangrijk. Slachtoffers kunnen huiselijk geweld ervaren als lot, bestraffing of beproeving van hogerhand.

- **Huwelijk**

Uithuwelijken is in een aantal culturen gebruikelijk. Het huwelijk is dan in eerste instantie een sociale en religieuze verplichting. Van vrouwen wordt verwacht dat zij als maagd het huwelijk ingaan (symbool familie-eer) en zich vervolgens dienstbaar en verdraagzaam ten opzichte van de echtgenoot opstellen. Scheiden is taboe en de vrouw krijgt meestal de schuld van huwelijksproblemen. Zij loopt het risico verstoten te worden, haar rechten te verliezen in het land van herkomst en de kinderen kwijt te raken. Haar kansen op het vinden van een nieuwe huwelijkspartner zijn na een scheiding gedaald. Er zijn echter ook culturen waarin gehuwd zijn niet automatisch betekent dat men ook duurzaam samenwoont: een man kan meerdere vrouwen huwen of er een of meer 'bijvrouwen' op na houden. Kinderen worden veelal opgevoed door moeder met steun van de familie. Een vader is niet altijd aanwezig in het gezin.

- **De betekenis van non-verbaal gedrag en manier van presenteren**

Non-verbaal gedrag kan makkelijk tot verkeerde interpretaties (door zowel hulpverlener als cliënt) leiden. Er zijn bijvoorbeeld culturen waarin een meerdere uit respect niet recht wordt aangekeken of waarin vrouwen niet vanzelfsprekend een hand wordt gegeven. Ook de 'beleefde' lichaamsafstand verschilt van cultuur tot cultuur. Een ander aspect is dat in veel culturen gezwegen wordt over problemen in de familie. En als er wel over wordt gesproken, is het taalgebruik 'versluierd', bijvoorbeeld 'ik ben aangetast in mijn vrouw-zijn' of 'mijn man gedraagt zich niet als een goede echtgenoot'. Verder is bekend dat allochtonen vaker dan autochtonen problemen somatiseren als een manier om kenbaar te maken dat er iets niet goed gaat.

Stressfactoren

Allochtonen kunnen te maken hebben met een aantal stressfactoren die niet of in mindere mate bij autochtonen voorkomen. Hoewel er geen oorzakelijk verband tussen één stressfactor en het vóórkomen van huiselijk geweld is, kunnen stressfactoren ertoe leiden dat frustraties zich ophopen en ontladen in geweld. Ook kunnen de stressfactoren een belemmering vormen om hulp te zoeken.

- **Migratie**

Veel allochtonen kennen gevoelens van heimwee, het gemis van familie in het thuisland en aanpassingsmoeilijkheden in Nederland. In Nederland is het bijvoorbeeld acceptabel om levensgrote "blootfoto's" op reclameborden langs de wegen te hangen. Dat is in islamitische landen ondenkbaar. Veel allochtonenfamilies raken verstrikt in twee culturen. Regels, rituelen en codes uit het thuisland staan op scherp: of ze worden overboord gegooid of ze worden strenger gehandhaafd. Er kan sprake zijn van discriminatie. Zich 'niet welkom' voelen kan samenhangen met het niet vertrouwen van de hulpverlener.

• Vluchteling zijn

Allochtonen die als vluchteling naar Nederland zijn gekomen kunnen in het land van herkomst traumatische ervaringen hebben opgedaan zoals gevangenschap, marteling en verkrachting. Overlevingsschuld en statusverandering zijn thema's waarmee geworsteld kan worden. Als de asielpprocedure nog loopt, kunnen praktische zaken de aandacht opeisen, zodat er geen 'ruimte' is huiselijk geweld aan de orde te stellen.

• Sociaal-economische positie

In vergelijking met autochtonen is de werkloosheid onder allochtonen hoger. Werkenden hebben vaker lagere en onaantrekkelijke functies. De woon-situatie kan gebrekkig zijn en er kunnen financiële problemen zijn, mede door financiële verplichtingen in het thuisland.

• Taalproblemen

Niet of slecht Nederlands spreken vormt een belemmering in de communicatie. Soms ontbreken de geschikte woorden om het probleem te benoemen. Als kinderen tolken voor hun ouders, wordt er ook niet gauw over huiselijke problemen gesproken. Taalproblemen kunnen mensen weerhouden hulp te zoeken.

• Veranderde machtsrelaties en verblijfsvergunning

Als men een partner uit het thuisland huwt, kunnen er spanningen ontstaan door veranderde machtsrelaties: de ene partner spreekt wel Nederlands en kent de weg in de samenleving, terwijl dit voor de andere partner niet geldt. Afhankelijk zijn van een verblijfsvergunning van de partner betekent terugkeren naar het land van herkomst als de relatie beëindigd wordt. Weggaan na geweld is dan geen optie.

• Isolement

Vooraf niet-werkende allochtonen die de Nederlandse taal slecht beheersen lopen het risico in een isolement terecht te komen. Het ontbreken van een sociaal netwerk en onbekendheid met de hulpverlening kan mensen belemmeren hulp te zoeken.

Is een hulpverlener uit de eigen cultuur noodzakelijk?

Op deze vraag is geen 'ja' en geen 'nee' te antwoorden. Voordeel van een hulpverlener uit de eigen cultuur is wellicht dat de hulpverlener de cultuur van binnenuit kent waardoor cliënt zich sneller begrepen voelt. Ook spelen er dan geen taalproblemen. Een mogelijk nadeel van een hulpverlener uit de eigen cultuur kan angst voor roddel en bekendmaking van geheimen in de eigen gemeenschap zijn.

Hulpverlening bij huiselijk geweld

Steeds meer wordt geweld in afhankelijkheidsrelaties als een gezins- of familieprobleem benaderd. Men beseft dat met hulp aan alleen het slachtoffer het 'systeem' waarin geweld plaatsvindt niet verandert. Daar komt bij dat veel slachtoffers het gezin niet willen of durven verlaten. Naast hulp aan slachtoffers zijn er mogelijkheden voor daderbehandeling en hulp aan kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld.

Preventie- en opvangactiviteiten hebben de grootste kans van slagen als u aansluiting zoekt bij de taal en toon van de mensen die u wil bereiken. Hieronder volgen enkele algemene tips die u kunnen helpen om tot een goede contactopbouw te komen met uw allochtone cliënt.

Interculturele basishouding

- Wees bewust van uw eigen socialisatieproces en referentiekader. En: neem kritisch uw eigen vooroordelen en veronderstellingen onder de loep.
- Ontwikkel culturele sensitiviteit. Het gaat hierbij niet zozeer om kennis, als wel om de interesse naar specifieke achtergronden in het verhaal van de cliënt.

Taalgebruik

- Vermijd vakjargon, probeer met voorbeelden te werken die herkenbaar zijn voor de doelgroep.
- Koppel de informatie terug. Heeft de cliënt het begrepen?
- Schakel bij taalproblemen de tolkentelefoon in.
- Visualiseer de informatie zo nodig.

Bespreekbaar maken huiselijk geweld

- Het is niet verstandig om direct naar huiselijk geweld te vragen. Een minder bedreigende ingang is bijvoorbeeld eerst te praten over migratie of de vluchtervaring. Een indirecte manier van vragen kan helpen om zicht te krijgen hoe de familieleden met conflicten omgaan. Vragen aan de cliënt hoe het bij hen gaat, is beter dan het aan te nemen.
- Vermijd echter praten over geweld en seksualiteit niet, omdat het ook het taboe kan bevestigen. Stem wel uw taalgebruik af op het woordgebruik van de cliënt.
- Een mogelijke manier om een mannelijke pleger bij het gesprek te betrekken is dat hij als beschermer van de familie-eer verantwoordelijk is voor het oplossen van problemen in zijn familie.
- Oordeel niet over bepaalde opvattingen. Geef wel duidelijk vanuit uw deskundigheid de boodschap: huiselijk geweld wordt niet getolereerd, zeker niet als het kinderen betreft.

Inventarisatie cultuuraspecten en stressfactoren

- Breng angsten, problemen, belemmeringen in de hulpverlening en sociale netwerken in kaart en maak ze bespreekbaar. Uitgangspunt blijft: welke hulp vraagt de cliënt en welke oplossingen ziet de cliënt zelf?

Voor advies of melding: 088-3083636

www.veiligthuishollandsmidden.nl
info@veiligthuism.nl

Postadres: postbus 121, 2300 AC Leiden

Bezoekadres Leiden:
Schuttersveld 32
2316 ZD Leiden
werkdagen 8.30 tot 17.00 uur

Bezoekadres Gouda:
Thorbeckelaan 5
2805 CA Gouda
werkdagen 8.30 tot 17.00 uur

Uitgave januari 2016, publicatienummer: F16001 - Folders bestellen: infodoc@ggdhm.nl